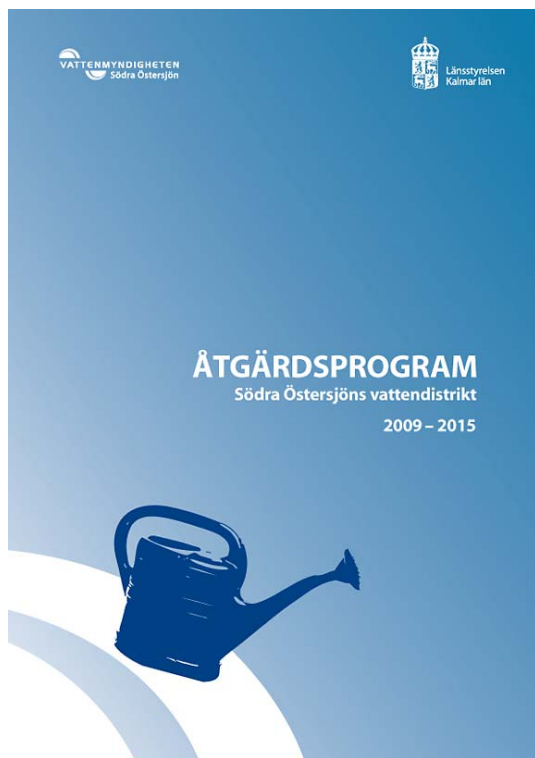

Vattenmiljön i södra Sverige - åtgärdsprogram för fortsatta förbättringar

Martin Larsson
vattensamordnare Vattenmyndigheten Norra Östergötland
Seminarie: Rent vatten och biologisk mångfald
Odling i balans
Nässjö 2011-01-25
martin.h.larsson@lansstyrelsen.se

Disposition

Bakgrund

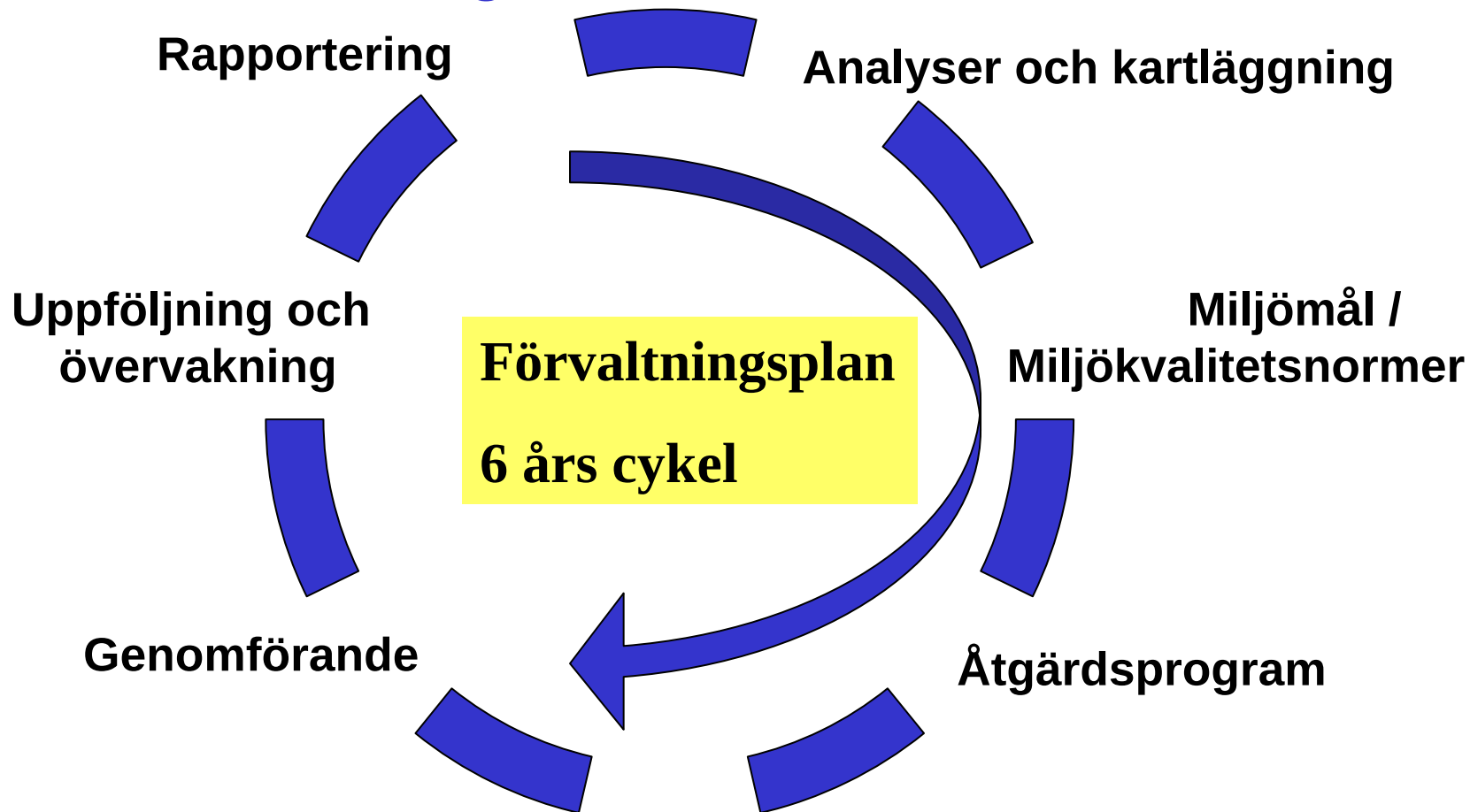
- Vattenförvaltningen
- Statusklassning av vatten
- Vilka är problemen

Åtgärdsprogrammen

- förutsättningar
- innehåll och konsekvenser
- åtgärdsunderlag för delområden

Vad händer nu ?

Vattenförvaltning

Statusklassning av ytvatten

Kemisk status

God

Uppnår ej
god

Ekologisk status

Statusklassning av grundvatten

KEMISK STATUS

Parametrar med bestämda tröskelvärden

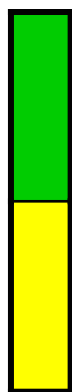
Nitrat,
Klorid,
Konduktivitet,
Sulfat,
Ammonium,

Prioriterade ämnen, bl.a.:

Alaklor, atrazin, diuron,
endosulfan, isoproturon

Bly, kadmium, kvicksilver,
nonylfenoler, polyaromatiska
kolväten, tributyltenn, bensen

God

Uppnår ej
god

KVANTITATIV STATUS

Balans mellan vattenuttag
och grundvattenbildning

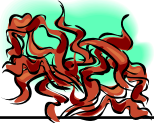
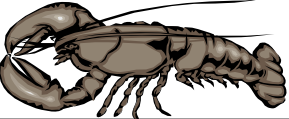

God

Uppnår ej
god

Kvalitetsfaktorer – Vad är god status

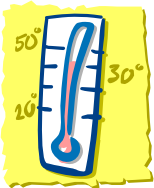
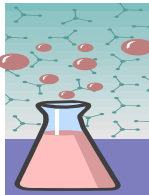
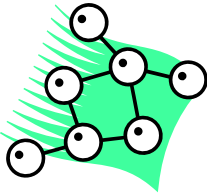
Biologiska

Plankton 	Växter
Bottenfauna 	Fisk Ej kust

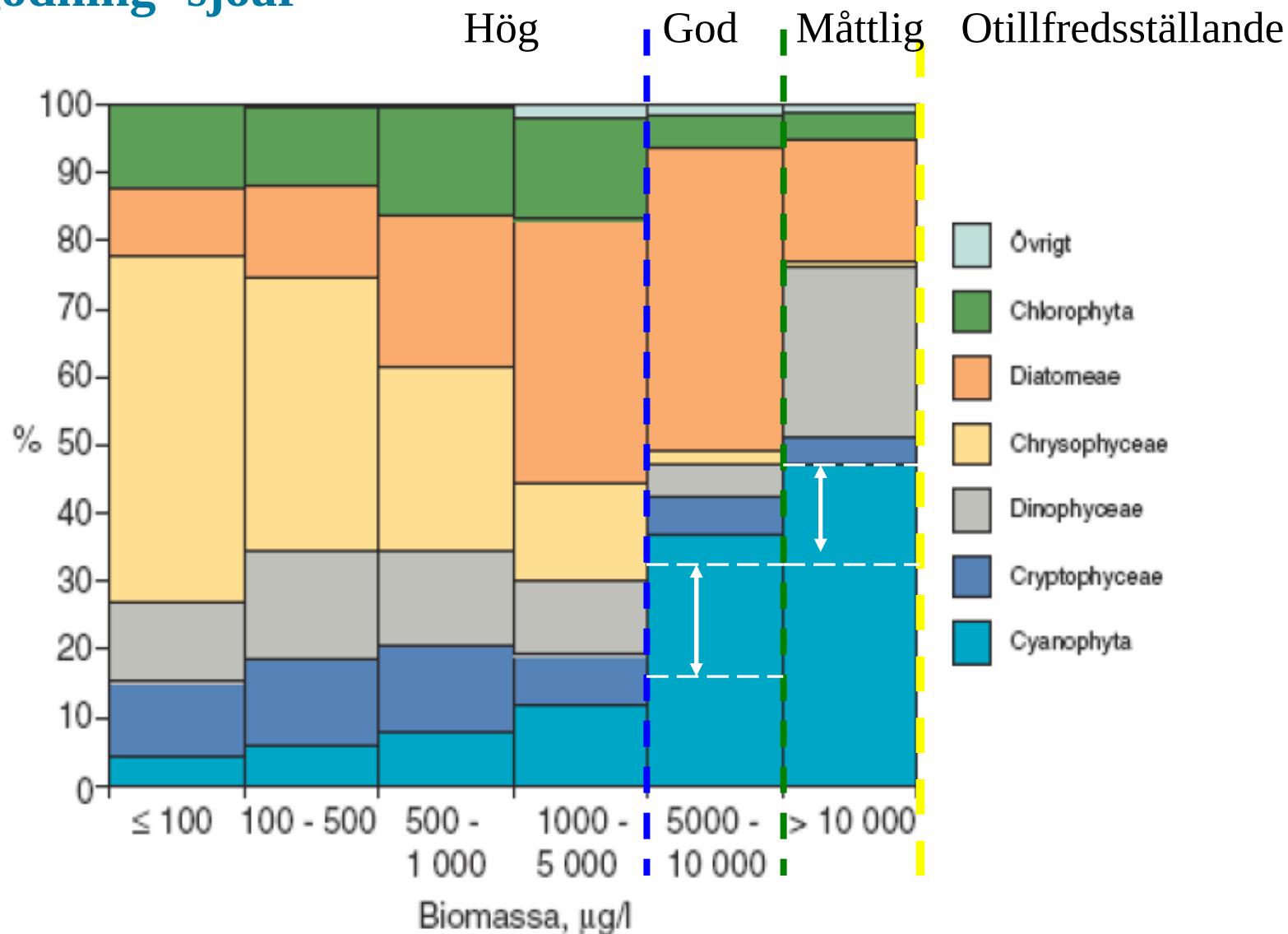
Hydromorfologiska

Hydrologi Endast sötvatten	Morfologi
Kontinuitet Endast vattendrag	

Fysikalisk-kemiska

Försurning Endast sötvatten	Syre O_2	Salthalt Ej kust $NaCl$	Näring $N P$
Temp 	Förorenande Ämnen 	Prioriterade ämnen 	

Övergödning -sjöar

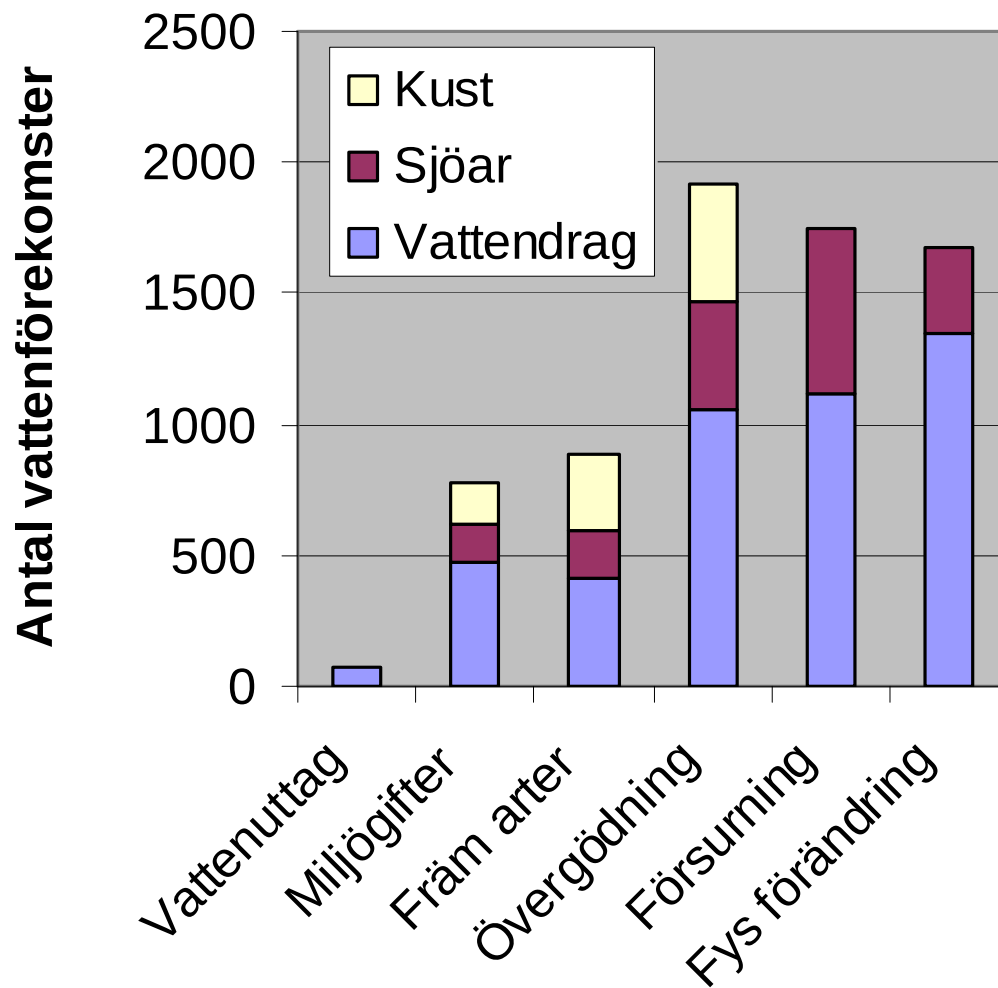

Figur 3.2. Procentuell fördelning av växtplanktongrupper i juli-augusti i en gradient med tilltagande biomassor som i sin tur följer ökande totalfosforhalter (antal sjöar = 409). Andelen cyanobakterier ökar och andelen guldalger (chrysophyceae) minskar.

Miljöproblem

- Övergödning
- Försurning
- Fysiska förändringar
- Främmande arter
- Miljögifter
- Vattenuttag

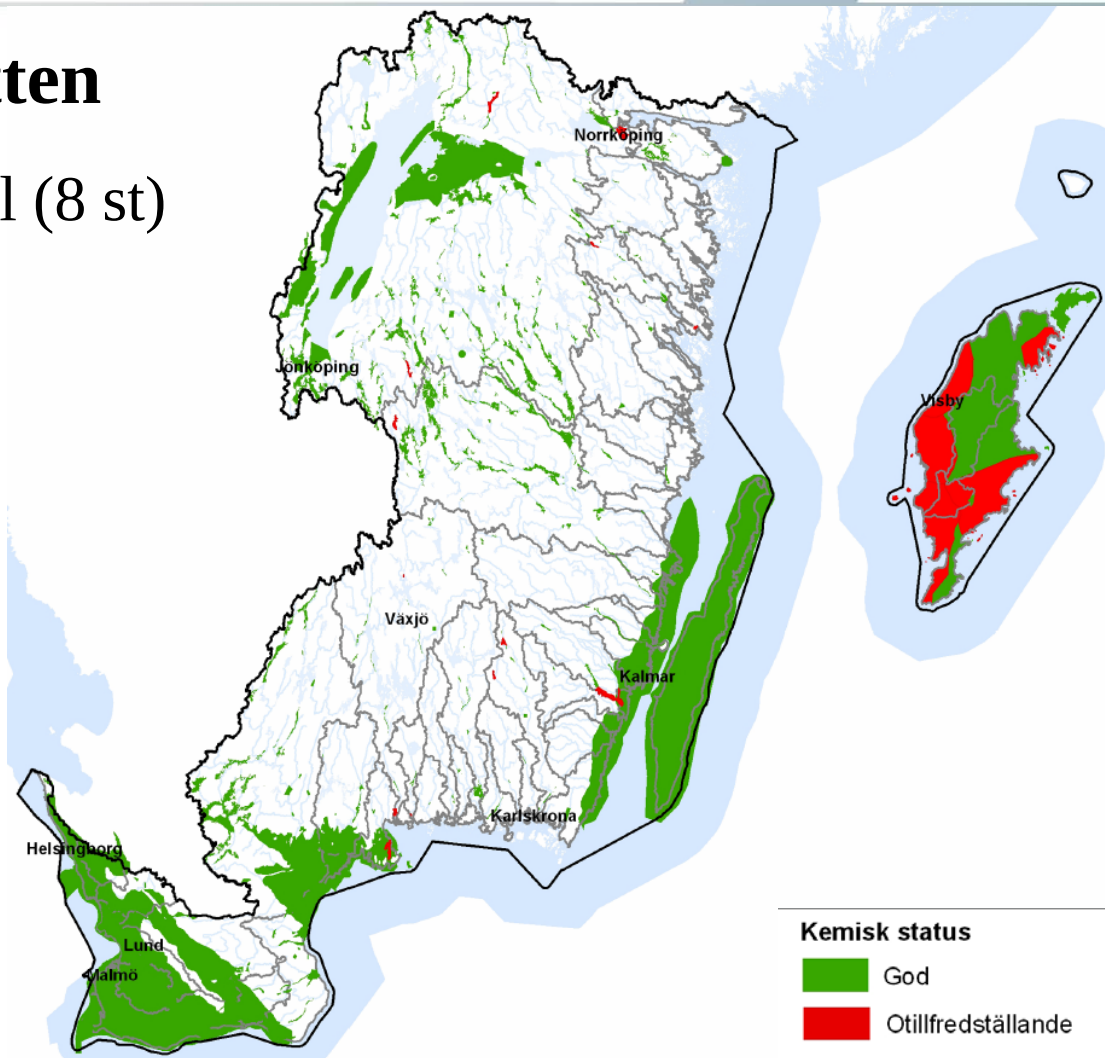

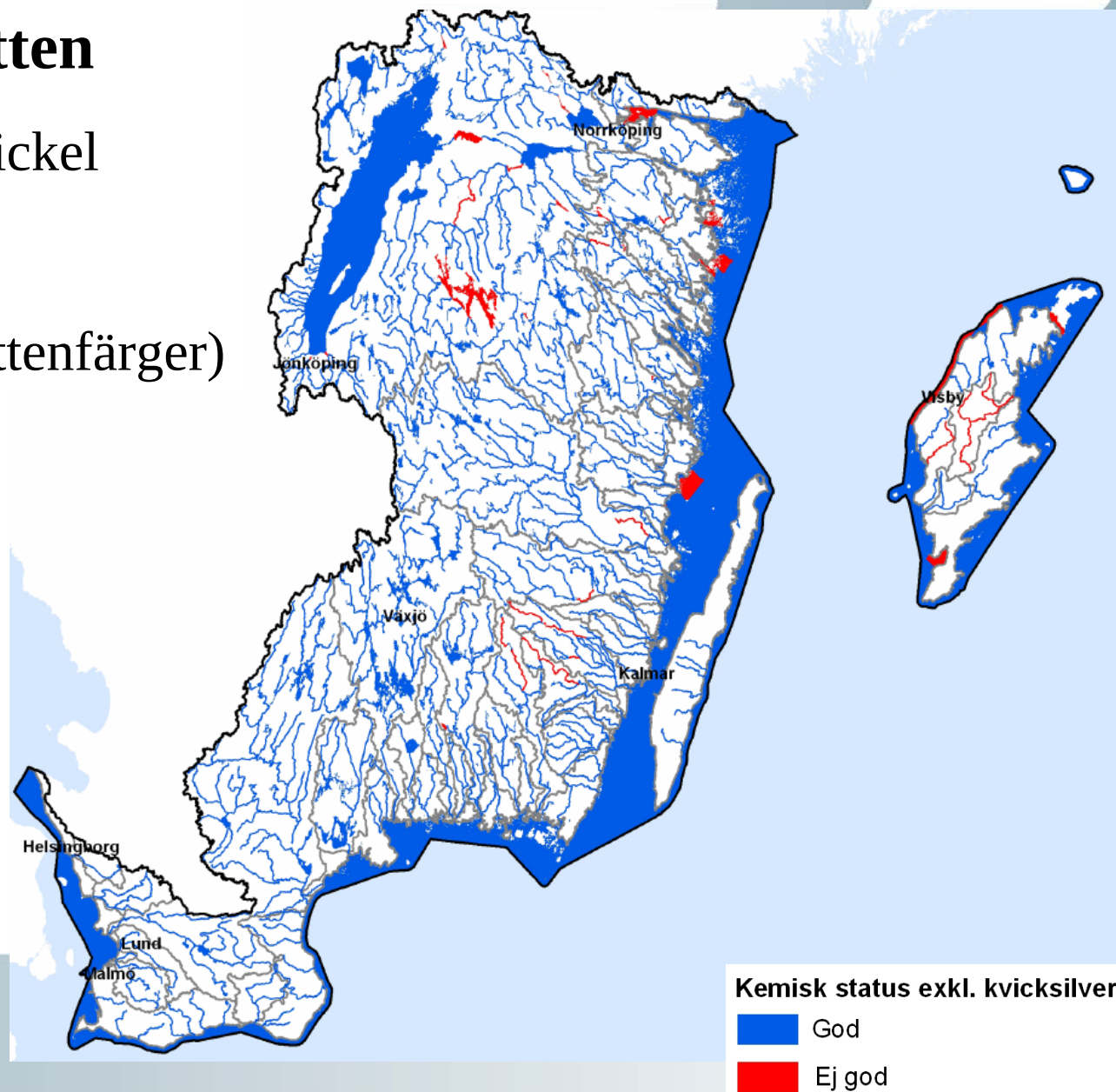
Miljögifter i grundvatten

- rester av växtskyddsmedel (8 st)
- arsenik (5st)
- bly
- PAH
- klorid
- nitrat

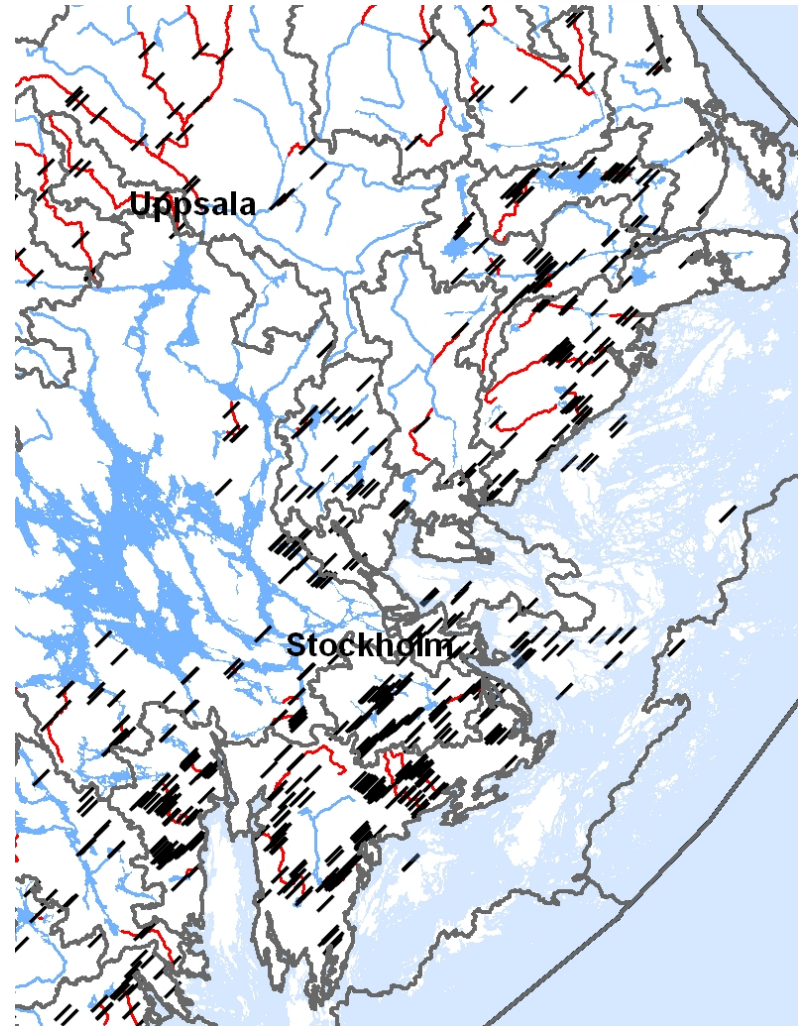
Miljögifter i ytvatten

- kadmium, bly och nickel
- nonylfenol
- PAH (fluoranten)
- TBT (från ex. båtbottnfärger)

Fysiska störningar

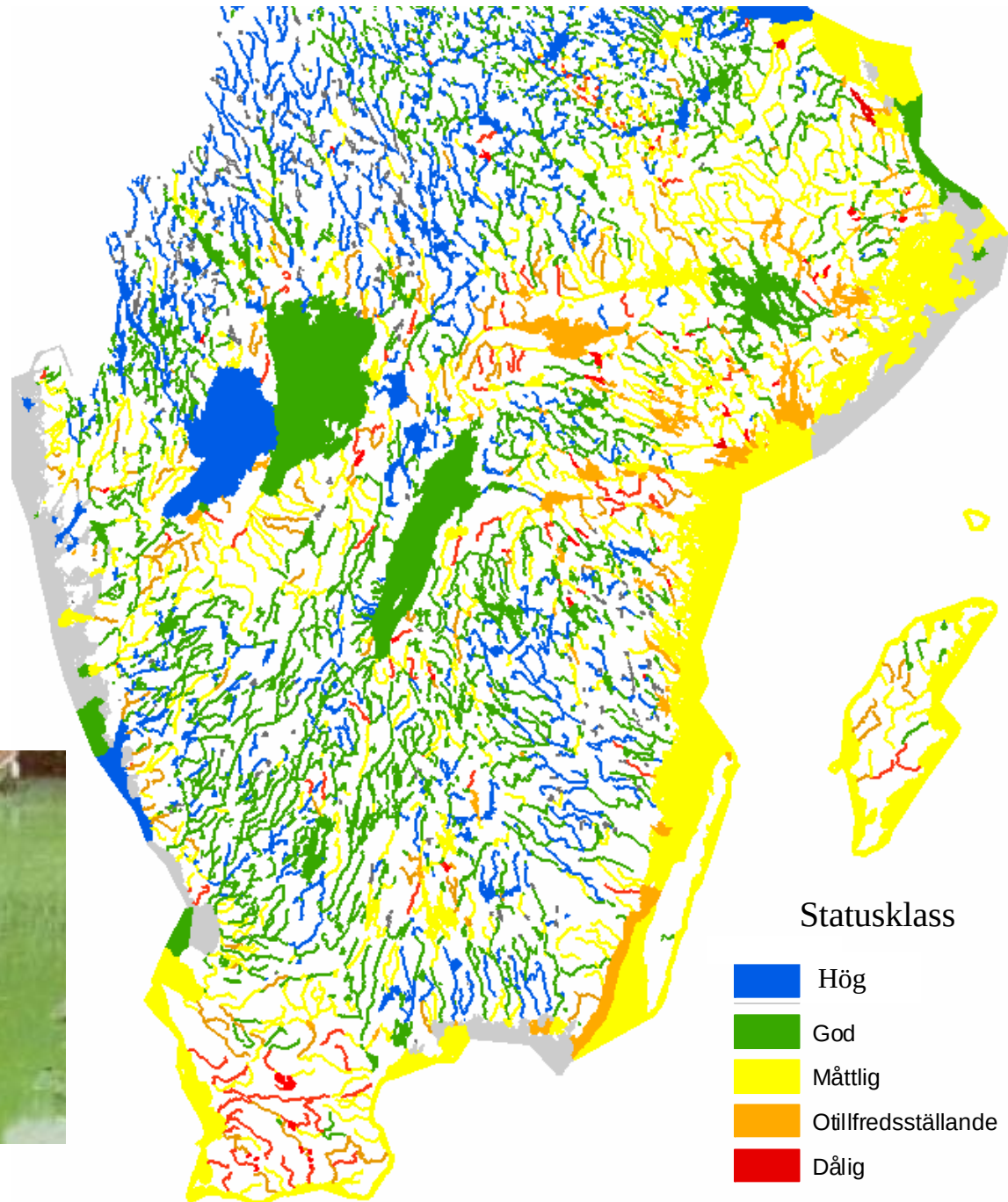
- vandringshinder
- flödesregleringar
- artificiell mark (hårdgjorda ytor)
- utdikning
- kanalisering
- torrläggning av sjöar och våtmarker
- rensning
- muddring
- kajer, hamnar

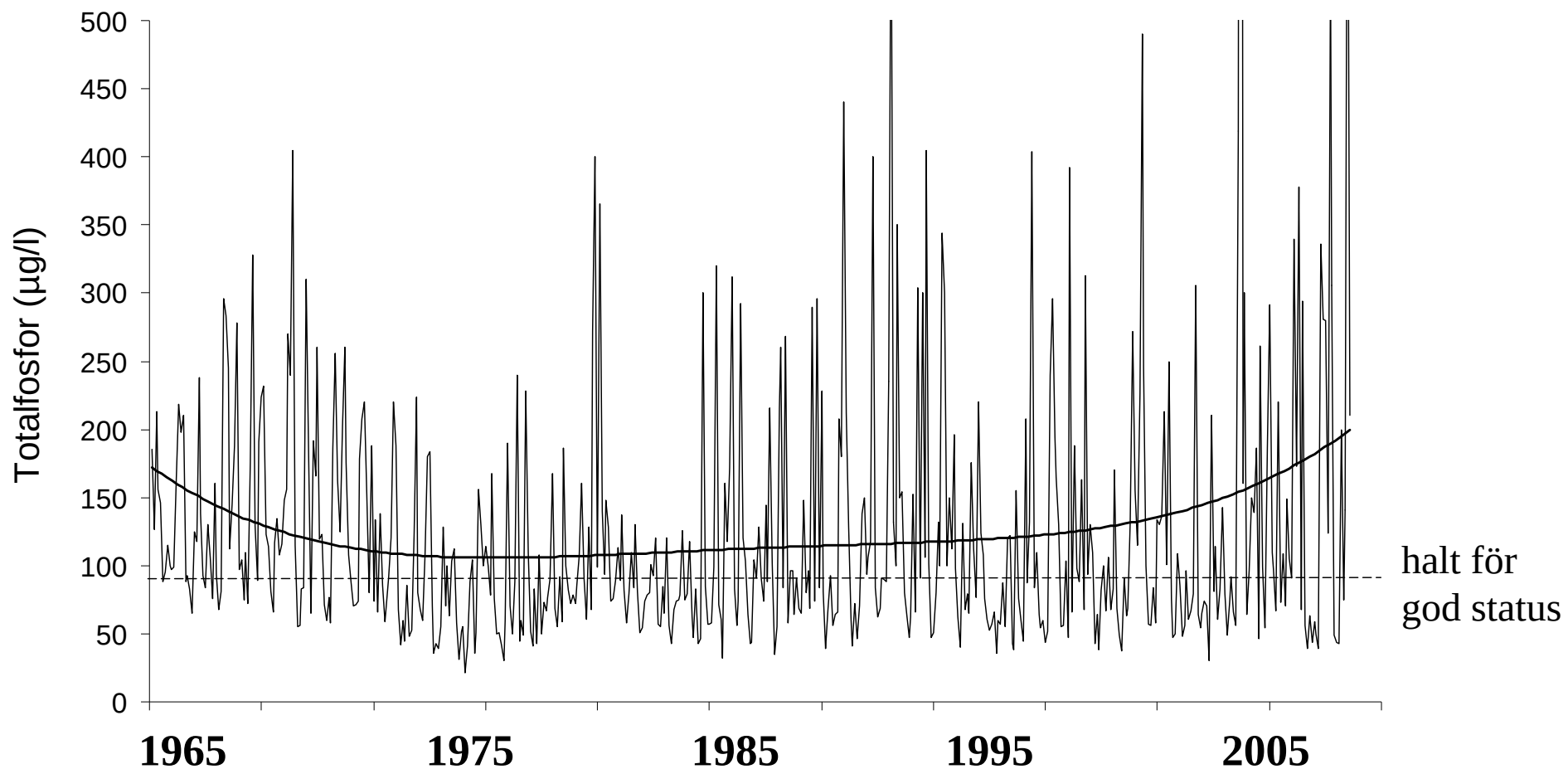

Övergödning

- fosfor i inlandsvatten
- både fosfor och kväve i kustvattnen

Fosforhalter i Sagån

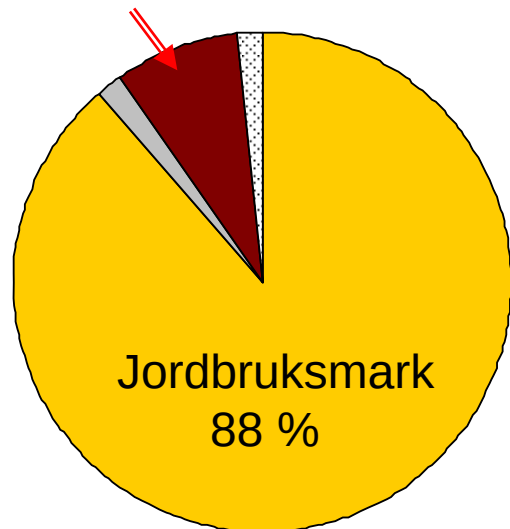

halt för
god status

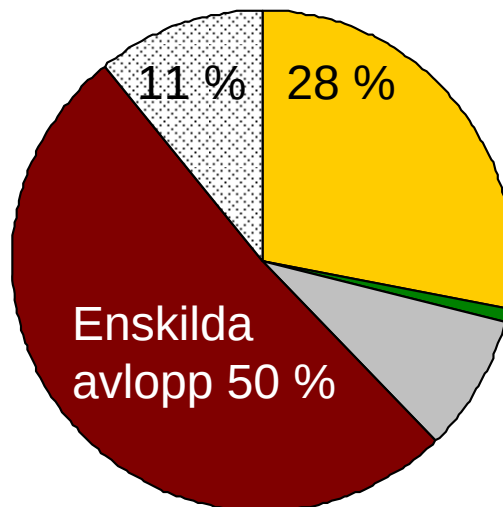

Källfördelning av fosfor – hypotetiskt exempel

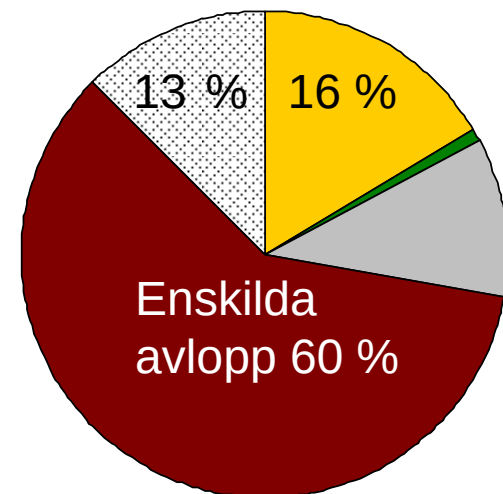
Enskilda
avlopp 7 %

1 jan till 31 dec

1 maj till 31 okt

1 maj till 31 okt
50 % biotillg från
åkermark jämfört
med enskilda avlopp

Åtgärdsprogram

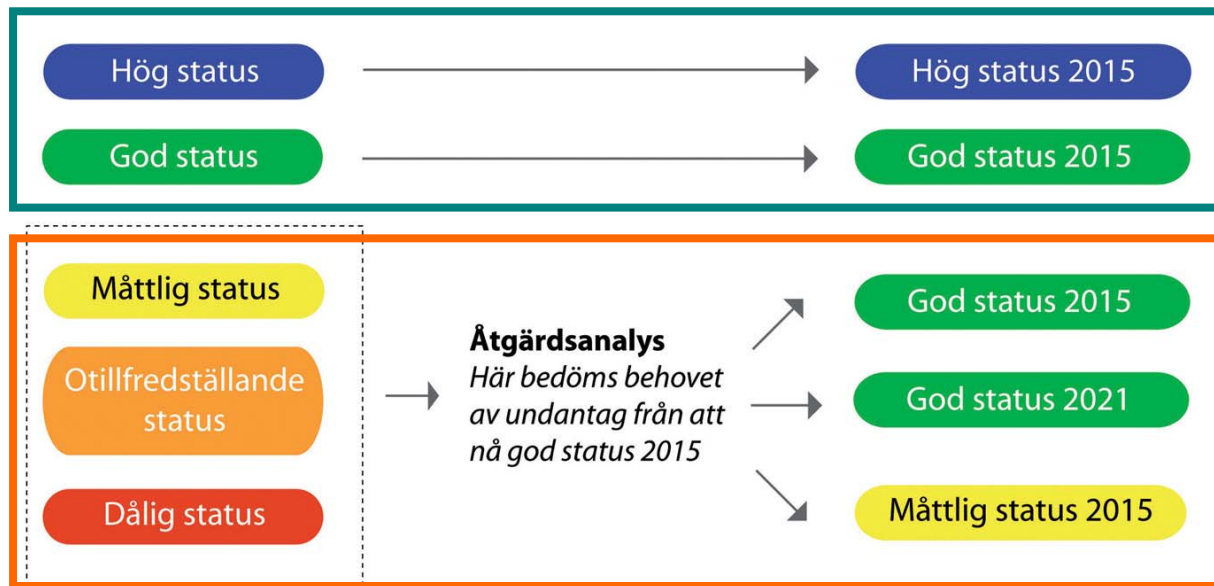

Åtgärdsprogram

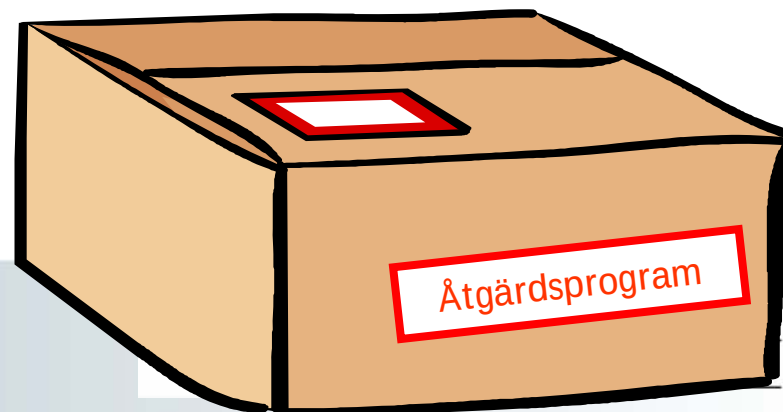
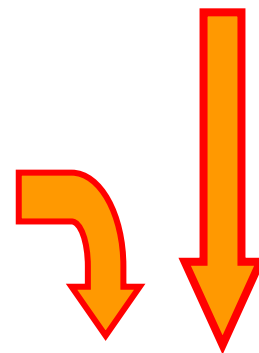
Status → MKN → Åtgärdsprogram

EKOLOGISK STATUS

MILJÖKVALITETSNORM

Risk för försämring

Vad ska ett Åtgärdsprogram innehålla?

..de åtgärder som behöver vidtas för att miljökvalitetsnormerna skall kunna uppfyllas.

Ett åtgärdsprogram ska bl.a. innehålla åtgärder för:

1. inrättande av vattenskyddsområden
2. omprövning av tillstånd till eller villkor för miljöfarlig verksamhet och vattenverksamhet
3. att upptäcka och beivra brott
4. att reglera diffusa utsläpp
5. att begränsa att föroreningar tillförs grundvatten
6. att motverka alla andra betydande negativa konsekvenser för vattenmiljön

Exempel på åtgärder som medlemsstaterna kan anta:

- Lagstiftning
- Administrativa styrmedel (upprätta planer, ta fram dataunderlag)
- Ekonomiska styrmedel (t.ex. miljöstöd, utsläppsavgift, skatt på insatsmedel)
- Utsläppsreglering
- Återskapande av våtmarksområden
- Utbildningsprojekt (t.ex. Greppa Näringen)
- Forskning, utvecklings- och demonstrationsprojekt
- Andra relevanta åtgärder

Åtgärdsprogram

37 åtgärder riktade till myndigheter och kommuner

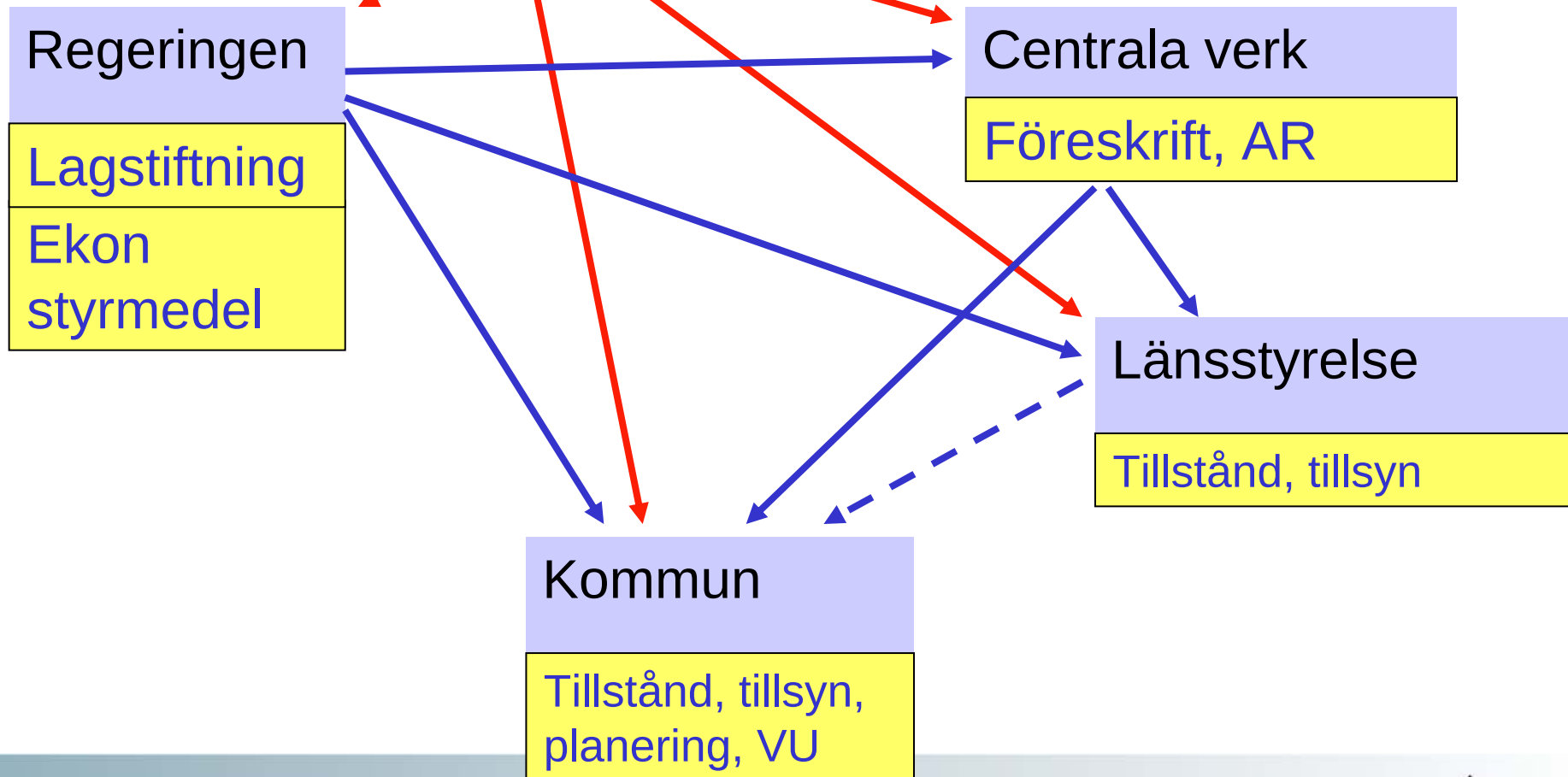
Åtgärdsprogrammet säger vem som ska göra vad för att miljökvalitetsnormerna ska följas

Fokus på styrmedel och ökad kunskap och inte på faktiska fysiska åtgärder

Åtgärdsprogram

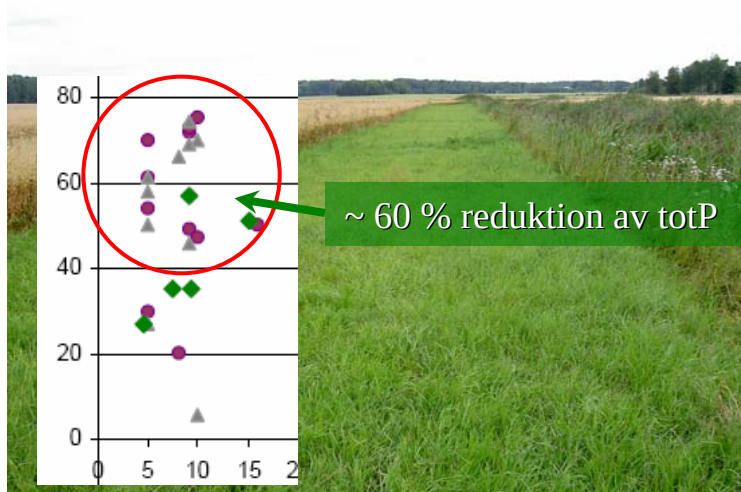
Åtgärder för att minska tillförseln av fosfor och kväve till vatten från **jordbruk**

Åtgärd och kategori	Exempel på fysiska åtgärder
15. Statens jordbruksverk och länsstyrelserna behöver prioritera sin rådgivning inom miljöområdet i ett avrinningsområdesperspektiv till jordbruksföretag..	• <i>Gödsling enligt rekommendationer</i> • <i>Stallgödselspridning vid rätt tidpunkt ur växtnärings och miljöpåverkanssynpunkt</i> • <i>Teknik för mer exakt gödsling</i> • <i>Förbättrad markstruktur</i> • <i>Anpassad utfodring</i> • <i>Miljöanpassad dikesrensning</i>

Åtgärder för att minska tillförseln av fosfor och kväve till vatten från **jordbruk**

Åtgärd och kategori	Exempel på fysiska åtgärder
16. Statens jordbruksverk behöver.. ..utveckla föreskrifter och/eller andra styrmedel med syfte att minska jordbrukets inverkan på vattenkvaliteten..	• <i>Gräsbevuxna skyddszoner</i> • <i>Dammar för fosforavskiljning</i> • <i>Våtmarker</i> • <i>Rening av dräneringsvatten</i> • <i>Tillsynsvägledning</i>

Åtgärder för att minska tillförseln av fosfor och kväve till vatten från **jordbruk**

Åtgärd och kategori	Exempel på fysiska åtgärder
28. Länsstyrelserna behöver göra en översyn och vid behov verka för omprövning av befintliga tillståndspliktiga verksamheter, enligt 9 och 11 kap. miljöbalken..	<i>Översyn och omprövning</i>
29. Länsstyrelserna behöver säkerställa att verksamhetsutövare genomför nödvändig egenkontroll och har de kontrollprogram som behövs..	<i>Mätprogram av miljöpåverkan ifrån påverkanskällor och/eller i recipienten</i>
32. Kommunerna behöver, inom sin tillsyn av verksamheter.. ..prioritera de områden med vattenförekomster som inte uppnår..	<i>Tillsyn gällande t.ex. lagring, hantering och spridning av mineral- och stallgödsel</i>

Åtgärder för att minska tillförseln av fosfor och kväve till vatten från **jordbruk**

Åtgärd och kategori	Exempel på fysiska åtgärder
30. Länsstyrelserna behöver upprätta en plan för sitt åtgärdsarbete med prioritering av avrinningsområden med vattenförekomster som inte uppnår.. ..god ekologisk status..	• <i>Upprättande av plan</i> • <i>Rådgivning samt miljöstöd inom området utvald miljö som leder till fysiska åtgärder</i> • <i>Utredning (t.ex. förfinad påverkansanalys)</i> • <i>Tillsynsvägledning och tillsyn</i>

Åtgärder för att minska tillförseln av fosfor och kväve till vatten från **enskilda avlopp**

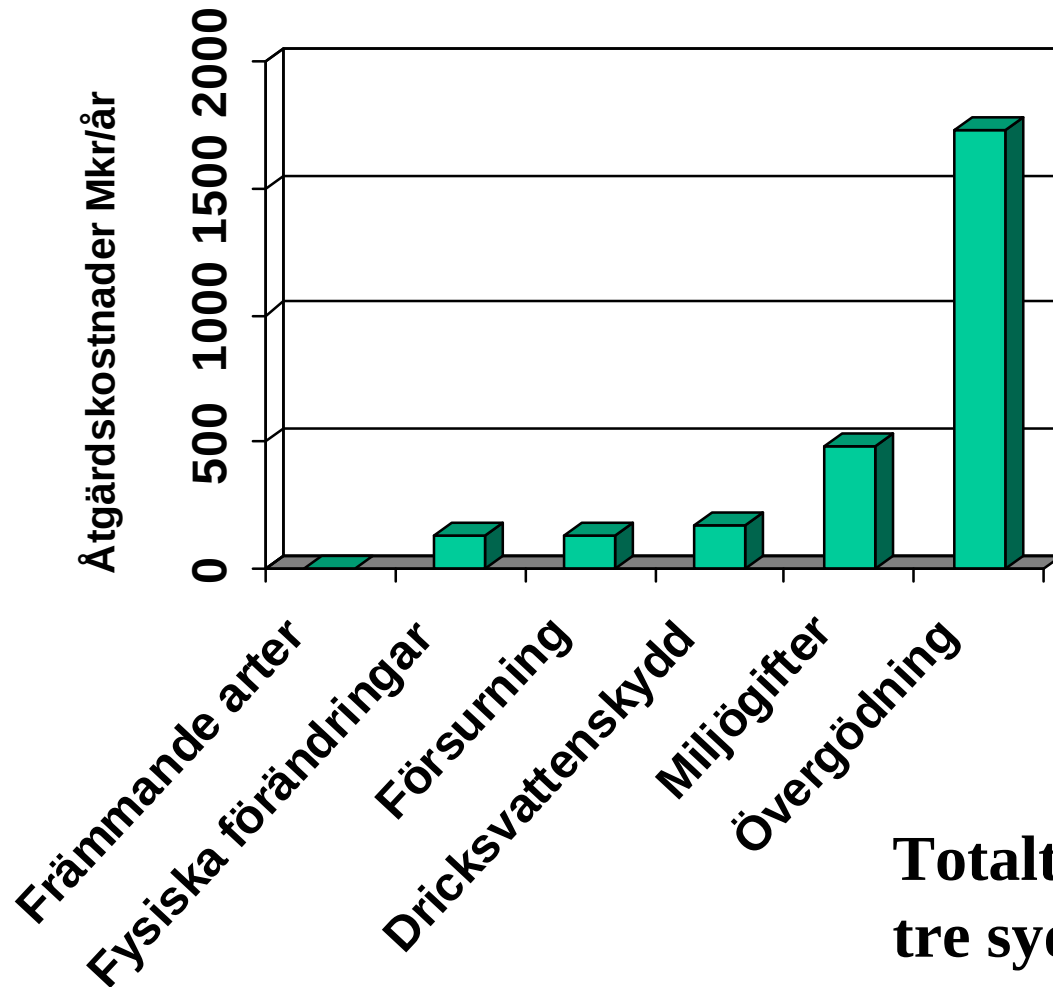
Åtgärd och kategori	Exempel på fysiska åtgärder
3. Naturvårdsverket behöver, efter samråd med länsstyrelserna , ta fram underlag för, och utveckla föreskrifter och/eller andra styrmedel så att utsläppen av kväve och fosfor från enskilda avlopp reduceras...	• <i>Utökad rening vid enskilda avlopp</i> • <i>Tillsyn och provning</i> • <i>Tillsynsvägledning</i>
32. Kommunerna behöver, inom sin tillsyn av verksamheter.. ..prioritera de områden med vattenförekomster som inte uppnår, eller riskerar att inte uppnå, god ekologisk status..	
33. Kommunerna behöver ställa krav på hög skyddsnivå för enskilda avlopp..	
36. Kommunerna behöver utveckla sin planläggning och provning så att MKN för vatten uppnås och inte överträds.	
37. Kommunerna behöver, i samverkan med länsstyrelserna , utveckla vatten- och avloppsvattenplaner, särskilt i områden med..	Vatten och avloppsplaner

Åtgärder mot tillförsel av miljögifter till vatten

Åtgärder och kategori	Exempel på fysiska åtgärder
17. Statens jordbruksverk och länsstyrelserna behöver.. ..prioritera sina insatser för att minska riskerna med och användningen av växtskyddsmedel i områden med vattenförekomster som inte uppnår..	• <i>Information och rådgivning</i> • <i>Sprutfria zoner intill vatten</i>

Kostnader för att genomföra åtgärder

Totalt 2.500 – 3.000 Mkr/år i de tre sydligaste vattendistriktet

SYFTE

Åtgärdsunderlag för delområden ska:

- kunna användas i samverkan och samråd som underlag för prioritering av åtgärder
- vara ett underlag till nästa åtgärdsprogram som skall vara klart 2014
- kunna användas som stöd vid tillsyn och prövning
- möjliggöra uppföljning av åtgärdsprogram och aktiviteter i olika områden.

PRINCIPER Åtgärdsunderlag för delområden ska:

- ha en gemensam grundstruktur/disposition nationellt
- innehållsmässigt utvecklas i samverkan med berörda aktörer
- kunskapsbaserade
- innehålla information om områdets allmänna förutsättningar, status, normer, påverkan, prioriteringar, riskanalys, åtgärdsbehov och riktlinjer för uppföljning

Vad händer nu och fram till 2015 ?

Återrapportering

Ramdirektivet för vatten, artikel 15 pkt 3

Medlemsstaterna skall **inom tre år** efter offentliggörandet av varje förvaltningsplan för ett avrinningsdistrikt eller uppdatering enligt artikel 13, **lägga fram en interimsrapport** med en beskrivning av **hur långt genomförandet** av det planerade åtgärdsprogrammet har framskridit.

Åtgärdsuppföljning

- uppföljning/dokumentation av genomförda/vidtagna åtgärder per myndighet, per miljöproblem per påverkanskategori
- effektuppföljning per åtgärdstyp/ miljöproblem/ påverkanskälla

Återrapportering

"1. Samtliga myndigheter och kommuner som omfattas av detta åtgärdsprogram behöver den 28 februari varje år rapportera till vattenmyndigheten vilka åtgärder som genomförts .....

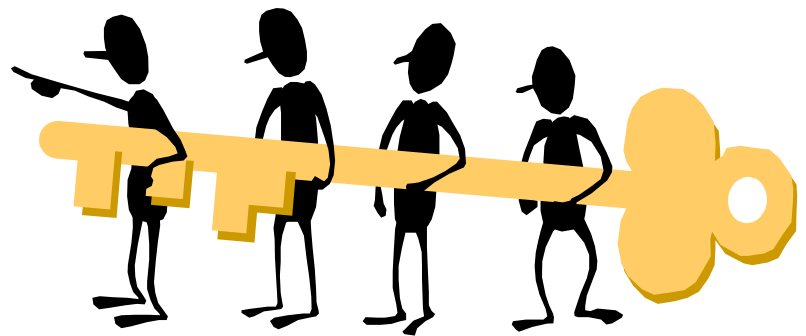
Under hösten 2010 har vattenmyndigheterna hållit dialogmöten med resp. myndighet i åtgärdslistan för att bl.a.:

- förtydliga åtgärdernas innebörd
- genom dialog sätta gemensam ambitionsnivå för återrapportering, rimlig detaljeringsgrad!
- lägga grunden för den stegvisa framtida återrapportering

Samverkan, kunskap, kommunikation...

- Lokalt, regionalt, nationellt, internationellt
- Mellan myndigheter, mellan myndigheter och övriga aktörer, mellan vattenförvaltningen och FoU
- Målstyrd kunskapsbaserad samverkan
- Metoder och verktyg för att förmedla relevant kunskap

Vad händer nu och fram till 2015 ?

- genomförande av åtgärder
- utveckling av databaser (t.ex. ny ver. av VISS 22 mars)
- ny Havs- och Vattenmyndighet
- Marina direktivet, BSAP, Översvämningsdirektivet,

Vad händer nu och fram till 2015 ?

- prioriterade ämnen och särskilt förorenande ämnen
- utvärderingar av EU –
  - på förvaltningsplan, åtgärdsplan, rapportering, samverkan m.m.

www.vattenmyndigheterna.se

www.viss.lst.se

